

Adalékok a KMV történetéhez II.

Egy díjnyertes regény körüli politikai bonyodalmakról, amelyek a KMV további létét is veszélyeztették, két valamikori párttitkár emberségéről és talán még másról is...¹

Mint említettem, a kilencedik JMKMV kerekasztal-értekezlete után a vetélkedővel kapcsolatos politikai problémák megszűntek. De nem számoltak fel azok a politikai viszonyok, amelyek a JMKMV kapcsán is tapasztalhatóak voltak. Hogy valóban léteztek e problémák, arra a tanszékre kerülésem után az ott tapasztaltakat hozhatom fel bizonyítékként. Az események pedig úgy alakultak, hogy akaratom ellenére személyesen is kapcsolatba kerültem a már leírtakra igencsak emlékeztető, vagy azokat még felül is múló eseményekkel.² A Tanárnő, dr. Penavin Olga és dr. Horváth Mátyás elleni pártfegyelmiről van szó.

Az 1960-as évek közepétől kezdődően a vajdasági magyar nyelvészeti kutatások eredményeit mind sikeresebben bemutató tudományos rendezvényre váltak a Szarvas Gábor névvel fémjelzett adai nyelvűművelő és nyelvészeti napok. És e tanácskozással kapcsolatos a két pártfegyelmi eset. A tanácskozás szervezőbizottságának a tagja volt dr. Penavin Olga, és azt hiszem, dr. Horváth Mátyás is. E bizottságban végzett munkájukban „észlelt mulasztásaik” miatt egymástól függetlenül indítottak pártfegyelmi eljárást ellenük, de nem a tanszéki alapszervezetükben, hanem máshol, lehet, hogy tartományi szinten. Hogy mikor kezdődhettek ezek az ügyek,

---

¹ Az írás a folyóiratunk márciusi számában megjelent szöveg folytatása.

² Azon eddigi gyakorlatomtól eltérően, hogy név szerint senkit sem említek, most eltekintek: neveket is említek, és pedig egyrészt azért, mert nevük említésére engedélyt tőlük nem kérhettem, mert sajnos sem dr. Penavin Olga, sem dr. Horváth Mátyás nem élnek már, másrészt azért, hogy az őket ért igazságtalanságról mégsem feledkezzünk meg. Azonban az események megtörténéseinek időpontját illetően (év, hónap, nap) ezúttal is azt kell mondanom, hogy bizonytalan vagyok, és nem is találok meg bizonytalanságom kiküszöbölésének módját.

nem tudom. De arra emlékszem, hogy a Tanárnő ügyével ismerkedtem meg előbb, ugyanis alig néhány évvel a tanszékre kerülésem után dr. Szeli István tanszékvezető behívott az irodájába, és elmondta, hogy Penavin tanárnő ellen pártfegyelmit indítottak azzal az állítással (vádval), hogy az adai nyelvemlékvé és nyelvészeti tanácskozás szervezőbizottságának tagjaként ő javasolta, hogy a rendezvény ünnepségén magyarországi művészek lépjenek fel (?!). Neki tanszékvezetőként meg kell tudnia, hogy mi az igazság. Menjek el tehát, ha kell, többször is, az adai művelődési házba, nézzem át a tanácskozás szervezőbizottságának jegyzőkönyveit, s pontosan másoljam ki, hogy ki és mikor javasolta ezt, illetve: pontosan mit is mondott a Tanárnő erről. De ha semmilyen feljegyzést nem találnék, akkor azt is jelentsem neki írásban.

Többször is elmentem az adai művelődési házba, gondosan olvastam a szervezőbizottsági jegyzőkönyveket, s végül az egyikben rábukkan- tam arra a bejegyzésre, amely a tanácskozás ünnepi részének megszervezését tárgyalta, s aminek kapcsán a bizottság tagjai részéről javaslatok hangzottak el, ezek között a Tanárnőé is. A bejegyzés szerint azonban a Tanárnő nem arról beszélt, hogy magyarországi vendégladókat hívnak meg, hanem (kellemes meglepetésemre!) emlékezetem szerint a következőket mondta: „A becsei vetélkedőn annyi kiváló tehetségű gyerek tűnik fel évről évre – hívják meg őket, szervezzenek az ő részvételükkel műsort. Nagyon jó, szép és kedves műsort lehetne velük szervezni.”³ Szeli István tanár úr igen megörült e jegyzőkönyvi soroknak, amikor legépelve és pontosan adatolva átadtam neki. Ő továbbította az illetékes szervez- hez a fegyelmi eljárásban állítottakat cáfoló bizonyítékot. Én biztos voltam abban, és azt hiszem, dr. Szeli István tanár úr is, hogy a Tanárnőt felmentik a megalapozatlan vádak alól, a pártfegyelmi eljárást pedig megszüntetik. Nem így történt! A Tanárnőt a legalacsonyabb büntetéssel ugyan, de *politikai ébertelensége* miatt megrótták. Ez nagyon rosszul esett neki. Valóban nem ezt érdemelte, már elismerten értékes néprajzi munkái meg odaadó és sikeres tanári tevékenysége alapján sem. Azonban nagyon valószínű, hogy a kirótnál sokkal súlyosabb és keményebb büntetést szántak neki, ha

---

³ Tudom, hogy a füzetembe kétszeresen is elégedetten másoltam be szavait az ülés megtartásának minden adatával együtt, először is azért, mert amit mondott, cáfolta az őt ért vádakot, másrészt, mert a vetélkedőre vonatkozóan is elismerő volt az, amit mondott. Bejegyzésem már többször igyekeztem fellelni jegyzeteim között, eddig eredménytelenül, de ha Adán megőrizték a Szarvas Gábor nevével fémjelzett rendezvények szervezőbizottságainak jegyzőkönyveit (és nagyon remélem, hogy igen), akkor nemcsak állításom igazza derülhet ki, de az akkori dolgokról, eseményekről is sok minden.

már a vád bizonyított alaptalansága ellenére is megrótták ezzel az egyszerű dolgozó és párttag számára gyakorlatilag semmit sem jelentő fegyelmi-vel! Nagyon mást jelentett azonban ez a semmitmondó megrovás az egyszerű párttagok számára, mint a kiemelkedő munkásságot felmutatók esetében. Utóbbiaknak nem csak azt jelentette, hogy a kor társadalmi-politikai viszonyai között szintiszta igazuk ellenére is kiszolgáltatottak lehettek, ha nem akadt védelmezőjük a magasabb szintű – politikai – fórumok egyikén sem (és lehet, hogy ezúttal azért nem akadt, mert a kiállítás súlyos következményekkel járt volna a védelmezőre nézve is). Így viszont ez a legjelentéktelenebb pártfegyelmi is elegendő volt ahhoz, hogy kevésbé rangos társadalmi elismerésben se részesülhessen sem a Tanárnő, sem az ő sorsára jutottak közül bárki is.

Dr. Horváth Mátyásra is a legalacsonyabb fokú pártfegyelmit rótták ki, és éppen olyan alaptalanul, mint a Tanárnőre. Tőle tudtam meg, hogy az adai nyelvművelő napok szervezőbizottsága nevében kérték fel arra, hogy az Újvidéki Rádió illetékes munkatársától kérjen különböző tartalmú szalagfelvételeket – olyanokat, amelyek már politikai és más vonatkozások szempontjából sem aktuálisak! –, hogy azokat a vajdasági magyar köznyelv sajátosságainak megállapítása céljából elemezendő anyagként megküldjék magyarországi nyelvészeknek, akik kutatásaik eredményeiről beszámolnak majd az adai tanácskozáson. Ő eleget tett a felkérésnek, a rádió illetékesét pedig még arra is kérte, hogy mielőtt a szalagokat átadná neki, ellenőrizzék, hogy az anyag Magyarországra juttatása esetén se legyen semmilyen politikai következmény. E kérés kapcsán megnyugtató választ kaptam – a rádió épületéből ki sem juthatnak a szalagok alapos ellenőrzés nélkül. Furcsállottam is a hallottakat (akkor is, ma pedig még inkább!), mert amint a szalagok tartalmi adásba kerültek, azokat az adás vételezhetőségének bármely pontján szalagra vehetik, tehát Magyarországon is. Bizonyosnak látszik azonban, hogy éppen a politikai következmények elkerülése végett találták fontosnak a szervezők (esetleg maguk a magyarországi nyelvészek) a nyelvilleg elemezendő anyagot így ellenőriztetni. Azonban az óvatosság hiábavalónak bizonyult! Valaki dr. Horváth Mátyást is nagyon meg akarta büntetni, nagyon el akarhatta lehetetleníteni az ő érvényesülését is. Abból adódóan pedig, hogy a fegyelmi az ő esetében is magasabb fórumon indult be, érvényessé vált az az akkoriban egyáltalán nem ritkán, mondhatni törvényszerűen bekövetkező végkifejlet, amely szerint a megvádolt személyre nézve a legkedvezőbb esetben is – tehát akár ártatlanságának bizonyítottasága esetén is – a legalacsonyabb fokozatú büntetéssel, de mégiscsak büntetéssel ér véget a fegyelmi eljárás. Merthogy ha más ok ép-

penséggel nem is, de *a kellő politikai éberség hiánya* mindenkor *megállapítható* volt. A kirótt pártfegyelmi következményeinek ismeretében azonban a végkifejlet itt is elégtételt jelenthetett az eljárás elindítójának. Nem zárható ki az sem, hogy mindez nem személyes sérelmek okán történt, hanem az aktuális politikai irányvonal kialakítói a politikai gyakorlatban, a mindennapi életben akarták megvalósítani – éspedig mintegy negyedszázaddal előbb! – azt az elvet, amelyet a magyarországi politikai baloldal egy „jelles” képviselője politikai regnálásának fénykorában „csodálni való bölcseséggel érlelt jelmondatá” és fogalmazott meg mindenki számára érthetően így: „Tanuljunk meg kicsik lenni!” Így hát az erre a politikai célkitűzésre ráérző itthoni névtelen, de felfelé törtető politikusok – saját érvényesülésük lehetőségét megragadva – lettek ezen a téren minden biztatás nélkül is aktívak, sőt kifejezetten aktívak a feljelentésekben.

Megállapítható hát, hogy e kor uralkodó politikájának is, mint egyébként talán minden kor politikájának, politikai irányainak, áramlatainak voltak, illetve vannak és valószínűleg lesznek is ártatlan áldozatai. A felhozott példák is bizonyítják (és ezek még a legártatlanabb esetek az elszenvedőkre nézve), hogy az adott időszakban bizony voltak – nem is kevesen! – és lehettek ártatlan áldozatok, de alaptalanul meggyanúsított szervezetek és rendezvények is. Abban, hogy a személyek, szervezetek vagy rendezvények a maguk módján áldozatok lettek, illetőleg nem váltak azzá, közös vonásként jelenik meg az, hogy ezen időszak politikájának fontosabb tisztséget betöltő szereplői között akadt-e olyan találékony és az igazság mellé álló pártfogó, aki fellelte a politika aktuális irányvonalán belüli védelmi lehetőségeket, amelyek az áldozattal szembeni vád (rágalom) elhárítására felhasználhatóak voltak, és élt-e (élhetett-e?) e lehetőségekkel. Kelltek ők, mert az igazságot bizonyító tények önmagukban ekkoriban a politikai irány éppen aktuális trendjével szemben nemegyszer kevésnek bizonyultak. De hogy ezen időszak politikai szereplőinek sorában (ha talán nem is sokan, vagy éppenséggel a kelletténél kevesebben) mégis akadtak ilyen személyek, akik felismerték a meggyanúsított személy igazát, illetve a szervezet vagy rendezvény hasznosságát, az a vetélkedő kapcsán elmondottakból kitűnik. Mint ahogy az is, hogy ezek az emberek igen fontosak voltak. Viszont a felhozott esetek közül néhány azt is bizonyítja, hogy amikor ezen szereplők fellépése elmaradt, a fegyelmit, illetve az ellehetetlenítés másféle módjait nem kerülhették el sem a gyanúba fogott személyek, sem a rendezvények és a szervezetek. És hogy ez volt a tényállás, azt érezni, sőt tudni is lehetett, de nemigen mondta ki senki...

Ma nálunk is más, igencsak más a helyzet. A politika másképpen működik. Ártatlan áldozatait azért ma is lehetnek és vannak is a politikának. Ma is ok lehet közvállalat vagy közintézmény igazgatójának leváltására az, ha az adott személy valamilyen okból elveszítette az őt e tisztségre javasoló párt bizalmát, vagy ha az adott párt a választások során nem kapott kellő számú szavazatot, esetleg a sikeres választások után nem lépett koalícióra más párttal, illetve koalícióba tömörülő pártokkal. Ebben az esetben ugyanis maga a párt veszíti el a jogát, hogy egy adott igazgatói posztra vagy jelentősebb tisztségre a maga tagságából, netán a pártvezetés megítélése szerint erre alkalmas párton kívüli személyt jelöltesse. Így az adott közvállalat vagy közintézmény a törvény előírásai szerint megválasztott vezetőt, igazgatót azért váltja le, mert egy másik szervezet nyerte el annak jogát, hogy vezetőt nevezzen ki az intézmény élére. És ez a dolog annak ellenére valósulhat meg, hogy a tisztségéről leváltott személy felelősségteljesen és sikeresen végezte feladatait, töltötte be tisztségét... Lehet ezt a tényállást jónak, elfogadhatónak vagy elvetendőnek, esetleg éppenséggel elfogadhatatlannak mondani, de ez van. Vigasztaló, hogy az ilyen eljárások szemmel láthatóak, és közakarattal változtatni is lehet az éppen valós, de meg nem felelő tényálláson.

A leírtak alapján tehát levonható az a tanulság, mely szerint ha valakiről vagy valakihez köthető tevékenységről – különösen közszereplőkről és cselekedeteik esetében – dicsérő vagy felettük pálcát törő vélemény kimondásáról netán már hallott, esetleg olvasott, sőt: elterjedt gondolat átvételéről is van szó, az azt átvevő–továbbadó semmiképpen sem feledkezhet meg arról, hogy az adott korban a „politika miféle eszközökkel élt...” (idézet Gerold Lászlótól). Mint ahogy arról sem, hogy az adott körülmények között hogyan és milyen lemondások árán lehetett fenntartani személyes egzisztenciát, vagy egy rendezvény létét. Mert nem csak egy regény kapcsán lehet vagy talán (esetektől függően) kell is annak lejátszódási idejét „keletkezésének történelmi kontextusa”-ként fontosnak tartani azért, mert az a mű „értelmezésének történetét is determinálta” (idézet Bence Erikától). Az adott kor vagy időszak emberének konkrét társadalmi-politikai körülmények közötti, a társadalmi-politikai feltételek szorításában, konkrét cél/célok elérésére irányuló tevékenységét, döntéseinek eredményét, valamint mindezek következményeit is figyelembe kell vennie. Hacsak kellő ismeretek hiányában a valószínűt és az általánosítást elfogadóan (tehát megbizonyosodás nélkül!) nem akar nyilatkozni, vagy éppenséggel szándékosan teszi azt: az adott személy lejáratásának érdeke nem áll fenn részéről, illetve nem az ilyen lejárató vélemény életben tartása a célja az illető megszólalásának.

Mert az, ami *általában* igaz, mint ahogy a szóban forgó időszak társadalmi-politikai viszonyai között nagyon is hihető volt és ma is igaznak, hihetőnek látszik, hogy megtörténhetett az országban az, hogy valahol „...mert »egy ügybuzgó helybeli politikus szimatot fogott«, megtiltottak, betiltottak valamiit”, ennek ellenére számolni illene a kivétellel is mint lehetőséggel. (Különösen az akkori politika sajátosságainak ismeretében.) Tehát a Gion-regény díjak közüli kivonásáról tudósítva már pusztán elővigyázatosságból fontos lett volna a szerzőnek odafigyelnie arra, hogy mi az, ami valóban megtörtént, ami tény, mielőtt lejáratóan *szimatot fogott ügybuzgó helybeli politikus*nak minősít valakit. Fontos ez, mert a leírtaknak következményei lehetnek – mint ahogy ezúttal lettek is! És ebből bizonyossá vált, hogy az ellenőrzés hiányával figyelmen kívül maradt annak a ténye, hogy a közölt hírre már megjelenése után, de későbbi korokban is ráépülhetnek elítélő etikai és filozófiai gondolatok, hogy a jellemzett politikusról mint emberről – akár örök időkre szólóan! – kultúrtörténeti érdekességként, szórakoztató olvasmányban leírhatják, hogy miféle nemtelen szolgálatokra kész emberke is volt ő, a helybeli politikus, a szimatot fogó. És, sajnos, az imént elmondottak teljes mivoltukban valósággá váltak: közvetlenül megjelenése után etikai-filozófiai jegyzet gondolatainak elindítójává lett a lejárató hír, harmincnyolc év után ez utóbbi értelmezés az idézett tudományos műben – mint láttuk – szemléltető példa lett, negyven év múltán pedig kultúrtörténeti érdekességként, teljes újságoldalt kitevő olvasmány csattanójává, befejezésévé vált.

És a névtelenül lejáratott politikus csak a sors vagy az Isten szerencsés óvásának köszönhette, ha nem olvasta a róla, az „ügybuzgó helybeli politikus”-ról író Varga Zoltán következő sorait. Ő ugyanis a hírből a következő sorokat idézte: „Egy ügybuzgó helybeli politikus szimatot fogott és megtiltotta a bizottságnak a Gion-regények kiosztását... Azt nem sikerült kinyomoznunk – teszi hozzá a cikkíró –, hogy olvasta-e a könyvet.”⁴

És erre építi etikai-filozófiai gondolatait. No, de következzenek a részletek írásából, lássuk állásfoglalását, gondolatait, amelyeket pontosan, fegyelmezetten, szinte definíciószerűen fogalmazott meg. A fentebbi, általa idézett szöveget ezek a sorok követik: „Típusos példája ez a »kommentár feleslegesnek«, mégsem tudok ellenállni a kísértésnek, hogy el ne tűnjek kissé az illető politikus indítékain, még hozzá azt feltételezve, hogy elolvasta a regényt. [...] Bár meglehet, rosszhiszemű vagyok: emberünk talán belső meggyőződésből cselekszik, szó sincs akár egyénileg, akár

⁴ Varga Zoltán: A Testvérem, Joábról és a butaságról. *Híd*, 1971/5. 618–628.

kollektíve, bármiféle takargatnivalóról, hanem egyszerűen rágalmazásnak tartja Gion regényét. Csakhogy ebben az esetben meg a beismerés látszatát kelti, s a képlet így módosul: »elhallgattatás – önrágalmazás«.

„Hiába ügyeskedem tehát, nem értem, milyen meggondolás rejlik az eljárás mögött. Vitathatatlan »ősökát« viszont inkább felismerem, hiszen mi másról lehetne szó, mint a butaságról.”

„Egy szuperhatalom csúcshatóságú például nem régen *ex cathedra* arról beszélt, hogy amennyiben »egy irodalmár« rágalmaz és »ideológiai ellenfeleket« segít a szocializmus elleni harcban, megérdemli a »társadalom megvetését«. Ami ebben a számomra leginkább meglepő, az mindenképpen a nagyfokú hasonlóság az itt említett megnyilatkozás és az ismeretlen becsei funkcionárius sanda eljárása között: kimondatlanul ugyan, de mint a társadalom képviselői mindketten döntőbíróknak érzik magukat a »rágalom« és a »szocialistaellenesség« kérdésében, holott ez, irodalomról lévén szó, kissé úgy hat, mintha kiskorúak döntenének felnőttek dolgairól.”

„Hiába próbálkozom egyfajta »parkinsonosdival« is, olyasféle megfogalmazással, hogy »egy adott személy butaságának veszélyessége egyenesen aránylik ugyan e személynek társadalmi ranglétrán elfoglalt helyéhez«. »Bűnösnek« ugyan cseppet sem érzem magam, de sajnós élvezetről sem nagyon beszélhetek. A »csúcshataság« csak kétségbe ejt.”

A harmadik szövegben, a negyven év eltelte után írottban, kultúrtörténeti érdekes olvasmányba foglaltan a letűnt szocialista Jugoszlávia minden *helyi politikusát* egy kalap alá vevő és megpecsételően elítélő írás utolsó bekezdésében viszont így jelenik meg a történet: „Noha a szocializmus ellen is ki-kiszólt a Gion-mű, és egy végtelenül korrupt és hazug társadalmat fest le, mely a politikai elit szemét különösen szúrta (olyannyira, hogy Gerold László szerint inkább emiatt került [ön]cenzúra alá a mű), jelentősebb következményei nem lettek a Joáb-ügynek. *Hacsak azt nem vehetjük súlyos bűnnek, hogy a regény kiadása után az az évi becsei Középiskolások Művészeti Vetélkedőjén egy ügybuzgó helybeli politikus megtiltotta, hogy a Testvérem, Joábot jutalomkönyvként osszák ki a tanulóknak.*”⁵ (Kiemelés: B. F.)

Az írás szerzője már írása műfajának természetéből adódóan sem jelöli meg információja forrását (bár az a szövegből kitűnik), mert ő már az *ügybuzgó helybeli politikus* esetéről mint köztudott, közvéleménybe ivódott

---

⁵ Kocsis Árpád: Testvérem, Cenzor. Ma már kultúrtörténeti érdekesség a Gion Nándor Joáb-regénye körül kialakult pörpatvar. *Magyar Szó*, 2011. október 10., *Üveg-golyó*, 13.

dologról szól. Tőle eltérően Varga Zoltán megadja információjának forrását, bár az írás szerzőjének nevét (követelményeket tiszteletben tartó szokásától eltérően!) nem tünteti fel, csak megjelenésének helyét, valamint a megjelenés hónapját és napját. A megjelenés éve tehát írásának éve lehet csak. Teljes adatolásban a hír forráshelye viszont ez: *Képes Ifjúság*, 1971. május 12. Az érdeklődő csak a megnevezett lap megadott napon megjelent számának kézbevételekor, a cikk olvasása során kezd elgondolkodni azon, hogy Varga Zoltán miért is mulaszthatott el olyan dolgot, ami egyáltalán nem jellemző rá.

Az ok egyszerű: bizonytalan lehetett e sorok szerzőjének kilétét illetően, s hadd tegyem mindjárt hozzá, nem véletlenül! Fortélyos, ám kétségkívül érdekes szerkesztési (netán szerzői) megoldásról van szó! Hajdú Csaba cikke címének kiírása önmagában is érdekes megoldás, ugyanis annak egy része, az „Ami nagyon” rész, nagy (2 centis), kövér betűkkel szedetten kezdődik, amit feleakkora kövér betűkkel a megfelelő sor felső felében a „tetszett”, alatta viszont a „nem tetszett” címrészek követnek az előző címrésszel azonos sorban. Ez alatt pedig az alcím: *Utóhang a Jugoszlávai Magyar Középiskolások Művészeti Vetélkedőjének becsei döntőjéhez*. Mindez eddig azonban „csak” érdekes megoldás, érdekes szedés. Ami ez

után következik, az már fortélyos és talányos. És ez a talányosság lehet az oka annak, hogy Varga Zoltán ezúttal nem írta ki idézete szerzőjének nevét. Mert a cím után nem Hajdú Csaba cikkének szövege, hanem kép következik: Gion Nándor *Testvérem, Joáb*jának két egymásra helyezett, egymást részben elfedő kötete látható a képen, amelyet még egy harmadik, egy második oldalán felnyitott könyv követ, és ez is, az előzőekhez hasonlóan, részben takarja az előző könyvet, de ennek, a második lapjának jobb oldalán olvasható a szervezőbizottság által beírt szöveg. A nyitott lap bal oldala a szóban forgó képen üres, ezzel szemben a *Képes Ifjúság*ban közölt kép lapjának bal oldalán a következő nyomtatott szöveg olvasható (amit lehet, hogy nem a szerző, hanem valaki más applikált a könyvnek erre az oldalára):

„A JMKMV szervező bizottsága minden évben könyvjutalmat ad a döntő résztvevőinek. Tavaly óta azonban egy jókora könyvcsomag porosodik az Óbecsei Ifjúsági Otthon szekrényében: Gion Nándor TESTVÉREM, JOÁB című könyvének példányai. A »Joáb-vita« után egy ügybuzgó helybeli politikus szimatot fogott, és megtiltotta a bizottságnak a Gion-regények szétosztását...

Azt nem sikerült kinyomozni, hogy olvasta-e a könyvet.”

Ez tehát, és ennyi a forrásszöveg. És a szöveget illetően több dolog zavarokeltő. Először is az, hogy nem tudni, ki a címet követő leírt kép készítője, és ki ennek a nyúlfarknyi szövegnek a szerzője. Merthogy a *Képes Ifjúság*ban (és persze nem csak e lapban) szokásos volt, és ma is követelmény a megjelent fotó készítőjének meg a szöveg írójának nevét feltüntetni, ha pedig egyazon személy a szerzője mindkettőnek, akkor az „írta és fényképezte:” jelenik meg a cikk alatt, a szerző neve előtt. Ezúttal azonban hiányosság tapasztalható: csak egy név szerepel, a szöveg írójának neve. További zavaró tényező az, hogy a képen megjelenő szöveg sajátosságai alapján nem tekinthető a cikk részének. Egyrészt azért nem, mert az a cikkben, a szöveg részeként nem jelenik meg, másrészt azért sem, mert annak hangvételelétől, stílusától, de tárgyismeretének szintjétől is igencsak elüt: először is azzal, hogy pontatlanságokat tartalmaz (a szöveg viszont a szerző vetélkedőn szerzett benyomásairól, meglátásairól pontosan számol be), de azzal is, hogy szemléletét illetően is zavaros (ami viszont nem mondható a cikkről!). Varga Zoltán felismerhette ezeket a hiányosságokat, s mivel az említett jegyeket nem tarthatta a cikk írójára jellemzőeknek, nem tüntette fel a nevét. A fénykép részét képező szöveg pontatlanságát illetően el kell mondani, hogy a vetélkedő szervezőbizottsága mind ez ideig (1971-ig) nem adott, és azóta sem *ad* a döntő résztvevőinek *könyvet*, hanem csak a

kategóriánkénti három legjobbnak, a bírálóbizottság döntése nyomán kiérdemlőknek, de nekik sem *könyvet* (egy könyvet!), hanem a díjak rangja szerint eltérő pénzbeli értékű *könyvsomagot* osztott ki, illetve oszt ki minden évben, esetleg különdíjakat is. A rövidke forrásszöveg szemléletének letisztultatlansága, átgondolatlansága viszont az utolsó mondatban jut kifejezésre, az „Azt nem sikerült kinyomozni, hogy olvasta-e a könyvet.” mondatban. De mielőtt ezen állítás megindoklásába kezdenék, arra kell rámutatnom, hogy magának a mondatnak az állítása nemcsak megkérdőjelezhető, de cáfolható is! Ugyanis a szöveg írója nemcsak hogy nem nyomozott az után, hogy a *helybeli politikus* olvasta-e a könyvet, de még csak nem is érdeklődött afelől, hogy a Gion-könyvek díjsomagokból való kivonására miért került sor. Ha engem, vagy a szervezőbizottság bármelyik tagját megkérdezte volna, akkor az eset kapcsán fentebb leírt választ megkapta volna. Ám nem tette! De ha megteszi, akkor először is elkerüli azt, hogy szövege egy alaptalan hír több irányba vezető lejárató gondolatokat és etikai kérdéseket feszegető jegyzetnek kiindulópontja, vagy kultúrtörténeti érdekességet prezentáló cikk csattanója legyen, de azt is, hogy rövidke írásának szemléleti letisztultsága, átgondoltsága megkérdőjelezhetővé váljon.

Így azonban azzá vált. Mert ha a Gion-könyvek többi könyvvel együtt történő kiosztását *megtiltó helyi politikus* foglalkozását a maga tényleges tartalmi és a *politikus* szó igaz, pozitív jelentését vesszük alapul, és e szót ilyen értelemben használjuk (s most tekintsük úgy, mintha éppen *így* történt volna az eset, s nem *úgy*, ahogyan fentebb a valóságnak megfelelően leírtam, hogy *bizottság javasolta* e könyvek díjak közüli kivonását, de nem *tiltotta* meg!), tehát, ha úgy fogadjuk el, hogy egy *politikus* döntött úgy, hogy a Gion-könyveket nem oszthatja ki a szervezőbizottság, és ennek következtében tényként tekintünk a politikus *politikus voltára*, akkor teljesen irrelevánssá válik az, hogy ez a *politikus* olvasta vagy nem olvasta Gion Nándor művét. Hiszen Ő nem a mű irodalmi értéke és etikai üzenete alapján hozta meg *politikai-politikusi* döntését (a mű irodalmi és etikai értékéről a kritikusok meg a pártbizottsági tagok és az ő nézetükkel egyetértők folytattak vitát!), hanem Ő, az igazi politikus, *az adott kor adott időszakának adott társadalmi-politikai viszonyainak ismeretében a Gion-könyvek díjak közötti maradásának, illetve ezek díjak közüli kivonásának vetélkedő ellehetlenítésének, megszüntetésének vagy megmaradásának, fenntartásának és további fejlődésének (egymással szemben álló, egymást kirekesztő) két eshetőségét, lehetőségét* mérlegelte döntésének meghozatalakor. S mivel úgy ítélte meg, hogy a fennálló kiélezett politikai viszonyok között *a vetélkedő létezése, további fenntartása a Gion-könyvek kivonása révén biztosítható, csak ezúton ke-*

rülhető el a vetélkedő sorsának nagyfokú kockázata, így ezt a döntést hozta meg, mert az nem vitatható, hogy döntést kellett hoznia!

És éppen ez a körülmény kerülte el a rövidhír szerzőjének figyelmét. Ez az igazi adaléka, s talán nem csak adaléka annak, hogy a politika mi-féle eszközökkel élt azokban az években, amikor ez az eset lejátszódott, s amelynek kárvallottja – tette meg nem értése, vagy inkább: *téziscsere* következtében – a politikus lett. Mert a szóban forgó hír a téziscsere megtörténtét igazolja: a politikai helyett irodalmi-etikai szempontot, szemléletet érvényesít. Varga Zoltán pedig író, irodalmár lévén, ezt fogadja el, ennek értelmében fejt ki nézetét, s irodalmi-etikai szempontjából megalapozottá teszi azt. A rövidhír leellenőrzöttségében, megfellebbezhetetlenül igaz voltában nem kételkedett, és éppen ezért nem is vitatható az igazsága. De hadd jegyzem meg (anélkül, hogy e megjegyzéssel más vizekre kívánnék evezni), arról sem lenne jó megfeledkezni, hogy elvileg, de gyakorlatilag is létezik politikai etika, s bár mindkettő alappillérenek a becsületesség tekinthető, megvalósulásukban nem szükségszerűen fedik egymást. Tehát a megbélyegzett politikus cselekedete sem minősíthető etikátlannak. A két cselekedet etikai szempontú különbözőségének tényéről viszont az értelmiségiek (közülük is leginkább a művészek és irodalmárok) eléggé gyakran feledkeznek meg, főképpen akkor, ha politikusokkal vitatkoznak, vagy, ha politikusok politikai cselekedeteiről és ezek végkifejleteiről, hozadékairól, eredményeiről mondanak véleményt. A tézisek felcserélése viszont bántó és ártó következményekkel is járhat...

Újvidék, 2017. március 10.